

Závěrečná práce

■ Návrh projektu andragogické akce v oblasti vašeho zájmu. Neopomeňte popsat každou fázi přípravy projektu, tj.:

- Identifikace potřeb a cílů (jedinců, institucí, společnosti)
- Profil absolventa
- Inventář disciplín
- Studijní plán
- Osnovy
- Studijní materiály
- Techniku, ekonomiku
- Evaluaci

Andragogika – vznik a vývoj

Předvědecké stádium, 5. stol. př. n. l. – 17/18 stol.

- nelze hovořit o vlastním předmětu, metodologii, pojmoslovném aparátu
- objevují se první andragogické myšlenky
- Filozofové Číny a Řecka

(dospělí se učí stejným způsobem jako děti)

Deskriptivně deduktivní stádium

- 17/18 stol. – 1918

- Z důvodu rozvinutosti andragogických myšlenek zde řadíme i Erasma Rotrdamského a Komenského

- Systematické popisování projevů souvisejících se vzdáváním dospělých
- Toto období je často vystaveno kritice týkající se spekulativních myšlenek a názorů

Alexander Knapp v roce 1833 poprvé použil termín Andragogika ve svém spise „Andragogika neboli vzdělávání v dospělém věku“ v němž se pokusil o rozbor vzdělávací teorie Platóna a Aristotela.

„anér“ – muž (tedy dospělý)

Pokusil se Andragogiku definovat jako disciplínu odlišnou od Pedagogiky

Johan Friedrich Herbart používání pojmu Andragogika striktně odmítl „předmětem výchovy musí být děti, jinak by vznikla všeobecná nedospělost“

Stadium relativně samostatné disciplíny

- Období mezi 1. a 2. světovou válkou

- Andragogika a vzdělávání dospělých se jako studijní obor a pole vědy vyčleňuje z ostatních vědních disciplín

- Adult Education se začíná studovat na vysokých školách

- Eugen Rosenstock – Huessy v roce 1921 použil termín Andragogika při zpracování výroční zprávy Akademie práce ve Frankfurtu. Andragogika = všechny školské formy vzdělávání dospělých

Stadium relativně rozvinuté vědní disciplíny

po roce 1945

Heinrich Hanselmann

1951 „Andragogika, podstata, možnosti, hranice výchovy a vzdělávání dospělých“

- Terapeutické zaměření pomoci dospělým

- Silný náboženský (evangelický) charakter
- Oproštění se od školských forem
- Dobrovolnost, Interakce učitele a učícího se
- Aktivní přístup dospělého ke vzdělání
- Sociální pojetí andragogiky: (společenská a politická funkce andragogiky)

Hanselmann si klade dnes stále aktuální otázky:

- Koho z dospělých máme dále vzdělávat?
- Není vzdělávání dospělých útokem na osobní svobodu těch, kteří neprojevují potřebu dále se vzdělávat?
- V čem je třeba vzdělávat ty, kteří tuto potřebu mají?
- Můžeme se řídit tím, co dospělý člověk pociťuje jako potřebu?

Franz Pöggeler

1957 „Úvod do andragogiky“

- Silný náboženský (katolický) charakter
- Didaktické pojetí andragogiky: (principy, metody, atd.
- Stanovení rozdílů mezi pedagogikou a andragogikou: dobrovolnost, neformálnost, odmítání školských forem a neadekvátních metod
- Cílem je „zralost“ schopnost legitimně a samostatně plnit určité životní funkce: biologické, sociální, politické a duševní

■ Ten Have – Holandsko

- Andragogie: technologie, praktická disciplína
- Andragologie: vědní disciplína, terpie výchovného a vzdělávacího působení na dospělé a sociální práce s dospělými
- Obecná věda o dospělém člověku shrnující oblasti dosud vyhrazené biologické, kulturní a sociální antropologii, sociologii a psychologii

Vývoj andragogiky v ČR

J.A.Komenský

- Výchova a vzdělávání překračuje hranice dětství
- Národní obrození
- „Velká andragogická akce“

Tomáš Trnka

1948 zakladatel katedry lidovýchovy na FF UK v Praze

„Lidovýchovu nesmíme redukovat pouze na činnost vzdělávací nebo pouze mravně výchovnou, nebo pouze na prakticky životní, nýbrž na celý růst člověka.“

50. léta 20. století

- Monopolní postavení marxistické pedagogiky
- Rozvíjení studia pracujících
- Bouřlivý rozvoj praxe zvyšování kvalifikace vedoucích kádrů i dělníků

■ Politické vzdělávání dospělých (bez významnějšího postižení frekventantů)

60. léta 20. století

- Jiří Kotásek a Kamil Škoda publikují:

„Teorie vzdělávání dospělých“

-1967 v Praze a Olomouci otevřen obor „Pedagogika dospělých“

-1977 „Výchova a vzdělávání dospělých“

Po roce 1990

Poprvé se objevuje termín ANDRAGOGIKA

Jako výraz snahy odlišit se od politicky zkompromitovaného oboru „Výchova a vzdělávání dospělých“

4 základní profílace

■ Vzdělávání dospělých

■ Sociální práce

■ Management lidských zdrojů

■ Kulturní a osvětová práce

Předmět andragogiky

Čím se andragogika vlastně zabývá?

1.Celoživotní vzdělávání a učení se dospělých

- Jedná se o andragogiku v užším slova smyslu
- Intencionální učení
- Incidentní (během cestování, úrazu, nebo jako součást životní rutiny, např. stárnutí)

Kvalifikace – (odborná způsobilost)

2.Mobilizace lidského kapitálu

(v prostředí sociální změny)

●Společnost na rozhraní industrialismu a post-industrialismu je prostředím neustálých **sociálních změn**

●Lidský kapitál (lidská potenciál) je nejvýznamnější, ale také nejzranitelnější determinantou vývoje společnosti

●Andragogika – **věda o sociální intervenci při identifikování a ovlivňování úrovně lidského kapitálu**

(sociální intervence – záměrné zasahování sociálních institucí nástroji vzdělávací, sociální či personální politiky do systému lidského potenciálu)

Kapitál

●Jakákoliv kapacita schopná produkovat zisk a reprodukovat sama sebe ve stejné či rozšířené podobě

(např. ekonomický kapitál)

Lidský kapitál (Pierre Bourdieu)

Určitý stupeň kvality příslušníků určité společnosti

Dvě složky:

-**Kulturní kapitál** – kulturní úroveň, dovednosti používat informace získané vzděláním, působením rodinného prostředí

-**Sociální kapitál** – síť společenských vztahů, kontaktů, vazeb a známostí

Teorie kulturního kapitálu ve vzdělávání

●Použita v USA v 60. letech 20. století

●Založena na analogii mezi investicemi do vzdělání a do fyzického (ekonomického) kapitálu.

●Jak vzdělání, tak ekonomický kapitál vyžadují náklady a produkují zisk.

Kulturní kapitál

P.Bourdieu:

„Nástroj přivlastňování symbolického bohatství, které je společností pokládáno za hodno toho, aby bylo vyhledáváno a vlastněno.“

Vztahy diference v moderní společnosti vznikají na základě dvou kritérií:

•*Diferenciace na základě ekonomického kapitálu*

•*Diferenciace na základě kulturního kapitálu*

Habitus – vlastnost aktéra

●Jsi takový (tak myslíš a jednáš) jakou pozici v sociálním prostoru zaujímáš

●Produkt sociálních podmínek (ekonomického a kulturního kapitálu)

- Aktéři s podobnými habitusy se vyznačují příbuzností životních stylů
- Habitus, jež je plodem sociální pozice, se stává skutečnou vlastností aktéra. Ten pak jedná a vidí svět podle něj, aniž by si to nutně uvědomoval.

Funkční gramotnost

- Indikátor lidského kapitálu
- Funkční gramotnost – vybavenost pro realizaci různých aktivit vyžadovaných současnou společností

3. Orientace člověka v kritických uzlech jeho životní dráhy či při problémovém průběhu jeho životní dráhy

- Zaměřeno výrazně k individu
- Socioterapeutický a psychoterapeutický vztah k člověku, který se nedokáže vlastními silami vypořádat se svými problémy
- Základní opěrnou vědou je psychologie
- Např. systém práce v resocializačních zařízeních,

4. Individuální a sociální souvislosti změn syntetického statusu

- Postavení každého člověka ve společenské struktuře určuje kategorie **statusu**

-**Jak nás ostatní vidí**

-**Souhrn práv a povinností, které nás společensky zavazují**

-**Určuje místo ve společenské hierarchii**

Rozlišujeme zejména:

- Status vrozený** (pohlaví, rasa)
- Status připsaný** (askriptivní) – postavení získané bez vlastního úsilí, v důsledku sociálních okolností, například dědictvím, šlechtickým predikátem, atd.
(vzdělání???)

- Jedná se tedy o koncentrované sociální dědictví může zvýhodňovat, nebo naopak diskriminovat svého nositele. Nositel může charakteristiky tohoto statusu jen velmi málo ovlivňovat.

Rozlišujeme zejména:

- Status získaný (syntetický status)**

-Socioekonomická pozice, která zařazuje člověka v síti sociální struktury společnosti

-Dle některých sociologů se lze pokusit změnit nátlak spojený s připsaným statutem

(záleží na dané kultuře, např. USA, ČR, Japonsko)

Syntetický status „jsme to co děláme“

- Objektivní charakteristika profese (práce manuální, intelektuální, řídicí, atd.)
- Prestiž této profese (vážnost profese)
- Dosažená kvalifikace a stupeň vzdělání
- Vliv, moc, kterou člověk disponuje
- Příjmy, kterých dosahuje
- Životní způsob (jak bydlí, tráví volný čas, atd.)

Syntetický status

- Změna jednoho ukazatele se nutně promítá do ukazatelů ostatních
- Při tempu sociálních, kulturních, ekonomických a politických změn dochází ke změnám jednotlivých ukazatelů statusu jednotlivců, ale i celých skupin
- Andragogika zkoumá tyto změny a hledá cesty k minimalizaci negativních důsledků na člověka

„master status“

- Vůdčí, převládající status
- Dominuje nad ostatními složkami statusu
- Determinuje obecnou společenskou pozici svého nositele

5. Věda o animaci dospělého

- Oduševňování, nikdy nekončící humanizace člověka
- **Enkultura** – získávání a rozvíjení kulturních kompetencí
- **Socializace a resocializace** – optimalizace sociálních pozic a rolí, hlavně rolí socioprofesionálních (přijímání vzorců chování)
- **Profesionalizace a řízení kariérové dráhy** – zařazování člověka do sociálně ekonomické struktury společnosti

Enkultura

- Vrstání do kultury dané společnosti, přijímání všech kulturních norem a hodnot (zvnitřnění jazyka, mýtů, umění, náboženství, neverbální komunikaci, vědeckotechnické poznatky)

„Akultura“ – přizpůsobování se jiné kultuře

Socializace

„předpokládá, že člověk se rodí jako biologická bytost a skutečným člověkem se teprve stává v průběhu svého života“

- Vrstání jedince do norem chování a mezilidských vztahů, které vznikly v průběhu vývoje společnosti. Určuje naše standardní chování ve standardních situacích
- Je přenášeno kulturní tradicí
- Dodržování je sledováno sociální kontrolou a systémem sankcí

Sociokulturní vzorce

„chováme se tak, jak se od nás očekává, že se budeme chovat“

- Zvyky – překročení se docela toleruje, sankce jsou velmi neformální, „je dobré“ – „není dobré“
- Obyčeje – negativní sankce už jsou závažnější, odsudek, pohrdavý pohled, projev nesouhlasu – „sluší se“ – „nesluší se“
- Morálka – zahrnuje poměrně závazné normy, jež jsou často přesně popsány. – „je mravné“ – „je nemravné“
- Právo – jednoznačně formalizované normy a sankce. Dodržování je jednoznačně závazné v každé společnosti. (může se jednat o stát, podnik i pouliční gang)
- Tabu – speciální systém různých záporů. Zahrnuje prvky iracionální (náboženské) a prvky morálky a práva. Sankce jsou velmi výrazné a tvrdé.

Fáze socializace

1. internalizace (zvnitřnění) vzorců stability vztahů v rámci rodiny – **primární fáze socializace**
2. změna vnější regulace na vnitřní. Vliv vrstevnické skupiny, školy, masmédií – **sekundární socializace**
3. pronikání do širší sítě sociálních vztahů. Zahrnují resocializační procesy. Resocializaci v této **terciální fázi** vyžadují všechny kulturní, politické a sociální změny.

Profesionalizace

zařazování do sociálně ekonomické struktury společnosti

Nelze ji považovat za ohraničený socializační proces ukončený nástupem do zaměstnání. Může nás zastihnout ve kterémkoliv období profesní dráhy.

Zahrnuje celé spektrum personalistických činností:

zkoumání průběhu kariérových drah, ovlivňování pracovní motivace, rozšiřování kvalifikace, atd.

Objekt andragogiky
dospělý člověk

Dospělý člověk v celém průběhu své životní dráhy (zejména od 20 let výše)

Dospělost

Primárně je dospělost určena biologicky. Psychosociálně nebývá jednoznačně časově lokalizována. V naší kultuře chybí jednoznačný rituál (vyjma právního vymezení dospělosti).

Vágnerová, změny v období dospělosti:

>**Nezávislost** - dospělý již není závislý na své původní, orientační rodině (symetrické, realistické vztahy s rodiči)

>**Osamostatnění** – přijetí nových rolí a vyjasnění vztahu k hodnotám a normám

>**Změna vztahu k lidem** – Dospělý člověk je např. schopen zvládnout párové soužití, které je spojeno s nutností akceptovat i potřeby svého partnera a harmonizovat je s vlastními. Zvládá role podřízeného i nadřízeného

>**Sexuální zralost**

>**Ekonomická samostatnost**

Životní dráha – čtyři základní dimenze:

•**Čas**

-biografický čas

-sociálně historický čas (časové cykly, změny politické, sociální, kulturní, technické)

2. Horizontální dimenze životní dráhy

- Sociálně historický prostor ve kterém žijeme (geografický, urbanistický, kulturní)

3. Vertikální dimenze životní dráhy

- „nahore“ – „dole“ „vzestup“ – „pád“

4. Význam, hodnocení životní dráhy

„dobrý život“

„těžký život“

„úspěšný život“

Hodnotíme se sami, ale hodnotí nás také sociální okolí

Modely sociální (andragogické) intervence

vzdělávání shora – vzdělávání je funkcí sociálního systému. Sociální systém umísťuje jedince ve společnosti prostřednictvím vzdělávacích procesů.

vzdělávání sobě rovných – jedinec je svobodný, schopný realizovat svůj vlastní potenciál.

Sociální řád je výsledkem znalostí, schopností a zkušeností, jež jednotlivci svobodně nabyli.

Vzdělávání shora

Cíle: udržet jedince v sociálním systému, potřeby systému musí být uspokojeny

Obsah: Vybrán z kultury sociální skupiny těmi, kteří byli zmocněni skupinou. Veřejně uznávané vědění, jeho formy a struktura

Metody: Didaktické, učitel se snaží o kontrolu učebních výsledků. Učitel je považován za základ učení

Evaluace: veřejná zkouška konkurenční, učitel zajišťuje testy, důraz na standardy

Vzdělávání sobě

Cíle: podpora jedince v dosažení jeho potenciálu, potřeby jedince musí být uspokojeny

Obsah: vybrán z kultury sociální skupiny studenty v souladu s jejich zájmy, na základě jednání s učiteli. Integrované znalosti

Metody: Usnadňující, učitel nekontroluje učební výsledky. Učitel není základem učení

Evaluace: vlastní zhodnocení studentem, hodnocení spoluúčících se, důraz na učení

Některé mýty a generalizace v pojetí dospělého člověka

- Dospělí se učí vlastně rádi
- Jsou od přírody autonomní žáci
- Dobrá vzdělávací praxe vždy odpovídá potřebám vysloveným žáky
- Existuje jedinečný způsob, jakým se dospělí učí

Při andragogické intervenci (vzdělávání dospělých, sociální práci, personálním řízení) respektujeme:

➤ **Zralost objektu** (fyzickou, psychickou, sociální) zralost být vzděláván a zastávat pozici ke které ho připravujeme

➤ Jeho specifickou **sociální situaci**

(dospělý již zaujímá určité postavení odvozené od sociálního statusu a významu pozic a rolí, které ovlivňují jeho chování. (patří sem i diagnostikování vzdělanostní úrovně příslušného jedince)

Činitelé andragogické interakce

Subjekt – objektové schéma

(*socio-technické paradigma*)

Vedený

objekt

Kurikulum

- Kurikulum zahrnuje proces, prostředí i prostředky, jimiž se dosahuje stanoveného cíle.
- Zahrnuje tedy komplex problémů a řeší otázky: Proč, koho, v čem, jak, kdy, za jakých podmínek a s jakými očekávanými efekty vzdělávat. (případně vést, resocializovat, podporovat, atd.)

Kvalifikovaný subjekt

- Např. vzdělavatel, řídicí pracovník, personalista, sociální pracovník, apod.

Kvalifikační profil:

- Všeobecné vzdělání – zakládá autoritu, implikuje kvalitu kulturního kapitálu
- Odborné vzdělání – specializované vzdělání v oblasti, v níž andragog vyvíjí svou aktivitu
- Andragogické (pedagogické) vzdělání – dovednosti sociální intervence
- Osobnostní rysy – např. sociální inteligence, pozitivní vztah k lidem, organizační schopnosti

Klíčové kompetence

Souhrnné schopnosti a dovednosti, jež nejsou vázány na konkrétní obsahy učiva a nemusí být získány v průběhu školního vzdělávání

- Komunikativní dovednosti
- Personální a interpersonální dovednosti
- Schopnost diferencovat a řešit problémy a problémové situace
- Schopnost práce s informacemi a využívání IT

Vedený objekt

- Např. student, účastník kurzu, podřízený, klient v poradenské situaci

Na počátku našeho působení je třeba uvážit:

Zralost – zralost k tomu, aby mohl být vzdělávaný, aby akceptoval či unesl příslušnou terapii, aby mohl zastávat pozici, ke které je připravován

Sociální situaci – základní pozice a role

Prostředky

Intencionální i funkcionální

1. Vyučování – systematická výchovně vzdělávací aktivita zaměřená na vytváření poznatkových struktur, dovedností, návyků a současně i na utváření postojů

Má řadu organizačních forem:

- trénink, výcvik, seminář, přednáška, cvičení, e-learning

2. Prostředí

- Sociálně historický čas
- Fyzické prostředí firmy, školy

-Pedagogicky adaptované prostředí – všechny prvky jsou adaptovány na efektivitu pedagogického působení

-Sociálně psychologické prostředí:

úcta k osobnosti	
účast učících se na rozhodování	
společná odpovědnost za stanovení cílů, vyhodnocení	plánování, uskutečnění
svobodná možnost vyjadřování a volný přístup k	

učení a jeho informacím

3. Jazyk – užívání srozumitelného jazyka

(jazyk sociálního pracovníka, jazyk personalisty, atp.)

4. Masmédia –

- Internet (škola již nemá monopol na informace, konec školy J.A.K.)

- sdělovací prostředky (formují naši zkušenost, vytvářejí veřejné mínění)

5. Práce

-Ovlivňuje člověka hodnotou pracovního produktu a hodnotou pracovního prostředí

-Práce je efektivním prostředkem andragogické intervence (pracovní terapie)

6. Sociální skupina

-Stanovuje vzorce standardizovaného jednání

-Neformální (avšak efektivní) prostředky sociální kontroly

7. Řízení lidských zdrojů

- výběr, hodnocení, motivace, tvorba kariérových drah, porady, vedení

Edukativní dimenze andragogiky

Vychází z předpokladu, že dospělého člověka lze vychovávat a vzdělávat (nejen lze, ale je nutno).

Výchova a vzdělávání

Výchova v širším slova smyslu:

-vychovávání: formování názorů, postojů, hodnotových orientací

-vzdělávání: rozvíjení vědomostí, utváření dovedností a návyků

Výchova

-ve smyslu záměrné a cílevědomé manipulace je v dospělém věku kategorií velmi citlivou

-Přijatelnější je pro andragogiku široké chápání výchovy. J.J. Rousseau: výchovy se nám dostává přírodou, lidmi nebo věcmi.

Vzdělávání

Výsledkem vzdělávání je vzdělání, ucelená soustava vědomostí, dovedností a návyků

Podle specifčnosti zaměření rozlišujeme:

-Vzdělání všeobecné

-Vzdělání odborné

Vzdělání podle stupně

•Základní

•Vyučen

•Střední odborné

•Střední všeobecné

•Vyšší odborné

•Vysokoškolské

•Vědecké

Podle charakteru obsahu

•Humanitní

•Matematicko-přírodovědné

•Lingvistické

•Umělecké

•Medicínské

•Technické

Dle organizace

•**Formální vzdělávání dospělých**

-strukturovaný, chronologicky navazující systém

-základní, střední, odborné a vysoké školství

- odborné nebo všeobecné vzdělávání dospělých ve státním školství a nestátních zařízeních (nabídka zaměstnavatelů, odborů, církve, profesních komor, privátních zařízení)
- školský charakter, vede k získání uznávaných kvalifikací a certifikátů

•neformální

- také částečně organizováno
- mimo formální vzdělávací systém
- zájmové a kulturní vzdělávání, zdravotní kampaně, komunální vzdělávání
- zohledňují se zájmy účastníka a rovnoprávnost s vyučujícím
- cílem je poznání a řešení problémů účastníka pomocí vzdělání

•Informální

- učení se ze zkušenosti, v rámci každodenní komunikace a sociálního života
 - andragogika tyto procesy zkoumá, nejsou však předmětem andragogické činnosti
- Formální,neformální a informální tvoří systém celoživotního učení (vzdělávání), tedy učení během celého života nebo periodicky v průběhu života.

Učící se společnost

Společnost, kde je zajištěn všeobecný přístup ke vzdělávání bez jakékoliv diskriminace, kde jsou občané ke vzdělávání všestranně motivováni, povzbuzováni a podporováni. Pokrok ve studiu je uznáván jako základní hodnota.Základem této filozofie je právo jeince na osobní zdokonalování a růst.

Učící se organizace

Komplexní model rozvoje lidských zdrojů, v němž se všichni pracovníci průběžně učí z každodenních zkušeností. Podstatou systému je participativní řízení. Obsah práce je výzvou a pracovník má možnost volby jejího provedení. V podniku dochází k vzdělávacímu poradenství a řízení vzdělávání směřovanému k dosažení podnikových cílů. Zahrnuje všechny zaměstnance. Základem je zjišťování rozdílu mezi současným stavem výkonu pracovníků a požadovaným výkonem, včetně zjištění, zda se dá problém řešit vzděláváním. Vychází se tedy z rozdílů mezi analýzou pracovních míst a analýzou úrovně pracovníků podniku.

